

LT-team 1 'Nederland na de crisis'

1. Wat is de opdracht?

- De opdracht is het toewerken naar een gedeeld beeld van de belangrijke opgaven voor Nederland als de Covid-19-crisis achter de rug is.
- Het team richt zich specifiek op het identificeren en bespreken van maatschappelijke vraagstukken en kansen die voortkomen uit de Covid-19-crisis. Welke structurele zwaktes zijn blootgelegd door het virus? En welke nieuwe kansen (zo breed mogelijk) kunnen worden verzilverd? Daarbij gaat het om de domeinen werken (bijvoorbeeld thuiswerken als kans), wonen (bijvoorbeeld zelfvoorzienendheid in de wijk, zowel als kans als als zwakte), leren (bijvoorbeeld hybride vormen van leren als kans, maar mogelijk ook als zwakte) en samenleven (bijvoorbeeld andere vormen van mantelzorg).
- Tussenproduct (zowel middel als doel) is een brede dialoog. Hierbij wordt ingezet op twee sporen, namelijk 1). Brede maatschappelijke dialoog (met burgers, maatschappelijke organisaties, wetenschap) en 2). Tafels met specifieke stakeholders (departementen, belangenorganisaties, koepels). De planbureaus worden bij beide sporen betrokken.
- De dialogen kunnen leiden tot aanbevelingen over beleid voor Nederland na de crisis (eindproduct), maar tevens tot tussenproducten (die tussentijds gebruikt kunnen worden, zowel voor besluitvorming in de acute fase als voor de middellange termijn).

2. Waar staan we?

De opdracht om toe te werken naar een gedeeld beeld van de belangrijke opgaven voor Nederland als de Covid-19-crisis achter de rug is, wordt uitgewerkt door DGC-19. In september vond verdere opdrachtdefinitie plaats in overleg met SG BZK, SG SZW en SG AZ. In oktober en begin november wordt het voorstel in een DOC-19, ACC-19 en MCC-19 besproken.

3. Waar gaan we naartoe?

Er wordt toegewerkt naar een gedeeld beeld van de belangrijke opgaven voor Nederland als de Covid-19-crisis achter de rug is. In de uitwerking daarvan wordt gebruik gemaakt van twee belangrijke sporen:

- Het aangaan van een maatschappelijke dialoog. Een idee daarbij is om – gezamenlijk met gemeenten – 100 tafels met 100 burgers te organiseren om het gesprek aan te gaan over het beeld van Nederland na de crisis. Dit is een middel, maar ook een doel op zichzelf naar aanleiding van de ambitie om als overheid van buiten naar binnen te werken. Naar verwachting komen uit deze gesprekken ook thema's naar voren die direct gebruikt kunnen worden voor de aanpak van de crisis.
- Het organiseren van tafels met specifieke stakeholders, zoals departementen, kennisinstellingen, belangen- en koepelorganisaties. De verwachting is dat deze tafels heel gericht suggesties en ideeën kunnen aandragen over de vraagstukken en kansen die de Covid-19-crisis kan bieden voor Nederland.

Er wordt toegewerkt naar verschillende producten:

- Tussenproducten: in het traject wordt voorzien in diverse tussenproducten, die ingezet kunnen worden voor besluitvorming in de acute fase of voor het uitwerken van beleidsopties op de middellange termijn. De resultaten van de tussenproducten kunnen ook breder ingezet worden voor de beleidsontwikkeling, bijvoorbeeld in aanloop naar een nieuwe kabinetsperiode. Tussenproducten worden op regelmatige basis besproken in de MCC.
- Eindproduct: een overzicht van de belangrijkste uitdagingen, veranderingen, kansen, dilemma's en witte vlekken die als gevolg van de coronacrisis zijn ontstaan op de domeinen werken (bijvoorbeeld thuiswerken), wonen (bijvoorbeeld zelfvoorzienendheid in de wijk), leren (bijvoorbeeld hybride vormen van leren) en samenleven (bijvoorbeeld andere vormen van mantelzorg).

4. Betrokken bewindspersoon en departementen

Het voorstel is dat de minister van BZK verantwoordelijk is voor het LT-team 'Nederland na de crisis'. De volgende departementen nemen zitting in dit team: AZ, BZK, BZ, LNV, EZK, I&W, J&V, DEF, OCW. SZW, VWS, FIN (aangevuld met medewerking vanuit planbureaus).

LT-team 2 'Voorbereid de crisis door'

1. Wat is de opdracht?

- De opdracht is het mitigeren van de gevolgen van de Covid-19-crisis en de maatregelen die genomen worden om het virus onder controle te krijgen, voor de samenleving en de economie. Het gaat niet om het beoordelen van de maatregelen ter bestrijding van het virus. Wel wordt de noodzaak van flankerend beleid in beeld gebracht, evenals voorstellen voor zulk flankerend beleid.
- Er worden reële scenario's voor de komende zes maanden (zolang er geen vaccin is) ontworpen, zodat we daarop voorbereid zijn.
- Het referentiekader wordt nader verdiept en verbreed om maatregelen te kunnen wegen op economische en maatschappelijke gevolgen. De modellering *opportunity costs* van de coronamaatregelen wordt daartoe verbeterd.
- Het identificeren van flankerend beleid om de negatieve maatschappelijke effecten te minimaliseren en de positieve te versterken.

2. Waar staan we?

In afgelopen maanden is een aantal producten vanuit DGSC-19 opgesteld:

- Eerste uitwerking is gegeven aan het ontwikkelen van scenario's waarin ook handelingsperspectieven (ook voor flankerend beleid) worden geschetst.
- Ontwikkeling van een concept-referentiekader COVID-19 dat gebruikt kan worden om tot gepaste, gewogen en getoetste maatregelen te komen. Het concept-referentiekader is in augustus beoordeeld door de planbureaus en moet doorontwikkeld worden, bijvoorbeeld door gedragsinzichten erin te verwerken.
- De specifieke toetsing van te nemen maatregelen geschiedt vanuit het acute gedeelte van de crisisbestrijding en niet vanuit het DGSC-19. Daartoe is een interdepartementale werkgroep (vanuit Trojka) opgericht die maatregelen toetst vanuit verschillende perspectieven.

3. Waar gaan we naartoe?

In de aankomende vier weken moeten we ons goed voorbereiden op het leven met het virus in de komende maanden. Dit doen we door in te zetten op:

- Het ontwikkelen van concrete scenario's met handelingsperspectieven die vanuit het acute gedeelte van de crisisbestrijding gebruikt en toegepast kunnen worden bij nieuwe ontwikkelingen.
- Het doorontwikkelen van een referentiekader dat bij de te nemen maatregelen toegepast kan worden. Daarbij ook aandacht voor (vergroting van) de tweedeling als gevolg van het virus en de inzichten uit de commissie Halsema.
- Het doordenken van acties zodat het virus niet alleen van de overheid is, maar ook (weer) van de samenleving wordt. Het bestrijden van deze crisis vraagt om collectief eigenaarschap van zowel de samenleving als overheid. We willen dat mensen elkaar door de crisis helpen. Hier spelen ook gedragsinzichten een belangrijke rol en gedragsexperts worden actief betrokken bij de uitwerking. Veel van het flankerend beleid zal op lokaal niveau en/of met het maatschappelijk middenveld worden vormgegeven.
- We hebben aandacht voor de manier waarop het virus de tweedeling in samenleving kan vergroten en zoeken naar flankerende maatregelen.
- (Tussen)producten worden voorgelegd ter bespreking en/of besluitvorming in de MCC.

4. Betrokken bewindspersoon en departementen

Het voorstel is dat de minister van FIN verantwoordelijk is voor het LT-team 'Voorbereid de crisis door'. De volgende departementen nemen zitting in dit team: AZ, BZK, BZ, LNV, EZK, I&W, J&V, DEF, OCW, SZW, VWS, FIN (aangevuld met medewerking vanuit planbureaus en RIVM).

MLT-team 1 'Kerstdagen & jaarwisseling'

1. Wat is de opdracht?

Hoe kunnen we ons voorbereiden op de komende (feest)dagen waarbij samenkomst een grote rol speelt, zoals kerst en de jaarwisseling? Feestdagen in de winter houden een extra risico in m.b.t. besmettingen: mensen zoeken elkaar actief op vanwege vrije dagen en zitten gedurende lange tijd bij elkaar binnen. Welk perspectief bieden we mensen om in deze periode ondanks de dan geldende maatregelen toch in contact met elkaar te blijven?

2. Waar staan we?

Er is een notitie in het DOC-19 besproken over de feestdagen in het najaar. Besluit is genomen om per feestdag te bezien wat er nodig is aan communicatie en/of maatregelen. Mogelijke beleidsopties voor kerst en de jaarwisseling zijn nog niet uitgewerkt. Wel is in kaart gebracht welke vraagstukken er onder andere spelen (zie hieronder).

3. Waar gaan we naartoe?

Product wordt een advies aan de acute besluitvorming met een overzicht van beleidsopties en de mogelijke sociaal-economische en maatschappelijke consequenties, alsmede gedragsaspecten ervan. Dit advies komt op 10 november aan de orde in de MCC en wordt dan vervolgens doorgeleid aan het acute gedeelte van de crisisbestrijding (NCTV/VWS).

In het advies kunnen wellicht ook opties worden geschetst voor gemeenten, andere instanties die betrokken zijn bij de viering van kerst/oud en nieuw van wat er wel kan. Het is een optie om ruim van tevoren scenario's te schetsen die worden gepubliceerd en afhankelijk zijn van het aantal besmettingen op dat moment. Vanuit de interdepartementale gedragsunit is de verwachting dat dit kan werken als een perspectief voor Nederlanders. Als we ons allemaal aan de maatregelen houden, kunnen we met inachtneming van een aantal regels toch kerst en de jaarwisseling vieren zoals we dat enigszins gewend zijn. Voorbeelden van vraagstukken waar we rekening mee houden:

Kerst

Kerst/de kerstperiode is voor veel mensen een bijzondere tijd. We willen perspectief bieden (wat kan er wel), maar ook duidelijkheid (wat kan er niet). Het thuis of elders (een te klein vakantiehuisje) vieren van de kerstdagen kan leiden tot het samenkomen van teveel mensen in huis, waar de basisregels niet kunnen worden gewaarborgd. Ook kan het buiten huis leiden tot onwenselijke drukte in winkelstraten, bij eventuele kerstmarkten, horeca, evenementen en bijvoorbeeld voor, tijdens en na het bijwonen van een kerkdienst. We gaan op zoek naar wat hierin mogelijkheden zijn en houden hierbij rekening met verschillende scenario's. Hoe halen we het beste uit deze bijzondere periode en zorgen we voor duidelijke communicatie over wat er wel en niet mogelijk is? Is er flankerend beleid vanuit de overheid te bedenken om mensen te helpen op een verstandige manier kerst/kerstperiode te vieren? Hoe zorgen we ervoor dat mensen gestimuleerd worden (bijv. vanuit gedragswetenschap) om zich te houden aan de maatregelen?

Jaarwisseling

Bij het vieren van de jaarwisseling houden we rekening met mogelijke drukte rondom vuurwerkverkoop (ook in Belgische grensgemeenten), het samenkomen van mensen tijdens de jaarwisseling, de aard van het feest: met elkaar proosten en hierbij mogelijk (te)veel nuttigen van alcohol en op nieuwjaarsdag, het familiebezoek en de nieuwjaarsduik. De afgelopen jaren is er al veel discussie rondom de verschillen in regio's/gemeenten over het mogen afsteken van vuurwerk/(mogelijk) vuurwerkverbod. Ook de vreugdevuren in Duindorp/Scheveningen hebben de nodige aandacht en vormen een risico op het samenkomen van grote groepen. Het afgelopen jaar is voor veel mensen zwaar geweest en 2021 vormt misschien voor velen de hoop op een nieuw begin. We gaan ook omtrent de jaarwisseling op zoek naar mogelijkheden; hoe kunnen we zorgen dat mensen op een verantwoorde manier het nieuwe jaar kunnen inluiden? Hoe voorkomen we dat eventuele noodzakelijke maatregelen c.q. beperkingen zullen leiden tot meer onrust? Kunnen we de jaarwisseling gebruiken als een moment op de gezamenlijkheid te bevorderen ('alleen samen...'). Hierbij is de lokale invalshoek belangrijk (zowel OOV als sociaal domein).

4. Betrokken bewindspersoon en departementen

Het voorstel is dat de minister van J&V verantwoordelijk is voor het MLT-team 'Kerstdagen & jaarwisseling'. De volgende departementen nemen zitting in het MLT-team 'Kerstdagen & jaarwisseling': J&V, EZK, BZK, I&W, OCW, VWS (aangevuld met VNG).

MLT-team 2 '(Wintersport)vakanties'

1. Wat is de opdracht?

De eerste en tweede golf zijn deels terug te voeren op mensen die het virus vanaf hun vakantieadres mee hebben teruggenomen. Op welke manier gaan wij en de populaire vakantiebestemmingen om met de komende vakantieperiode (kerst- en voorjaarsvakantie)? Hoe kunnen we voorkomen dat de vakantieperiode leidt tot een nieuwe golf aan besmettingen? Wat adviseren mensen die op vakantie gaan en teugkeren? Hoe zorgen we ervoor dat dit duidelijk is voor mensen en dat zij zich zullen verhouden tot de maatregelen en adviezen? Hierbij speelt nog wel de vraag wat het doelgedrag is wat je bij mensen wilt bereiken.

Vraag: wat is het 'doelgedrag'?

- Blijf thuis (ga niet op vakantie)?
- Ga op vakantie in eigen land?
- Ga alleen op vakantie naar gele gebieden?
- Houd je aan de (daar geldende? Hier geldende basis-?) regels op vakantie?
- Test je bij terugkomst van vakantie (uit oranje gebied)?
- Blijf 10 dagen thuis na terugkomst van vakantie (uit oranje gebied)?

2. Waar staan we?

Er zijn feitelijk nog geen stappen gezet in de verkenning van verschillende beleidsopties. Wel is er een werkgroep die gebruikt kan worden voor de gedachtevorming, namelijk de werkgroep Internationaal. Daarnaast wordt er in de Taskforce grensoverschrijdende samenwerking nagedacht over regionale (of misschien zelfs landelijke) communicatiestrategieën, eventueel in gezamenlijkheid met de buurlanden, om burgers te ontmoedigen niet noodzakelijke grensoverschrijdende reizen te maken. Het is belangrijk om lessen te trekken uit de voorbereidingen die we hebben getroffen naar aanloop naar de zomervakantie.

3. Waar gaan we naartoe?

- a. In kaart brengen wat landen doen om verspreiding van het virus tijdens wintersportvakanties (of zonvakanties) te voorkomen. We kunnen natuurlijk niet het beleid in andere landen bepalen, maar wel goed om ons advies op te kunnen baseren en hiervan te leren. Welke rol is er voor sneltesten – in Nederland en op vakantie?
- b. Bepalen van het gewenste doelgedrag voor de komende vakantieperiodes (kerst- en voorjaarsvakantie).
- c. Met elkaar bepalen van de juiste communicatiestrategieën afhankelijk van het gekozen doelgedrag (zie hiervoor).
- d. Product wordt een advies aan de acute besluitvorming met een overzicht van beleidsopties en de mogelijke sociaal-economische en maatschappelijke consequenties, alsmede gedragsaspecten ervan. Dit advies komt op 10 november aan de orde in de MCC en wordt dan vervolgens doorgeleid aan het acute gedeelte van de crisisbestrijding (NCTV/VWS) om besluitvorming voor te bereiden.

5. Betrokken bewindspersoon en departementen

Het voorstel is dat de minister van I&W verantwoordelijk is voor het MLT-team 'Wintersportvakanties'. De volgende departementen nemen zitting in dit team: I&W, EZK, BZK, J&V, BZ, DEF

MLT-team 3 'Perspectief voor kwetsbare groepen'

1. Wat is de opdracht?

De bestrijding van het Covid-19-virus is voor een belangrijk deel gericht op het beschermen van kwetsbare groepen in de samenleving. Onder kwetsbare groepen worden hier de groep mensen verstaan die een groter gezondheidsrisico lopen bij dit virus. Het gaat daarbij niet alleen om ouderen, maar om mensen met een zwakkere gezondheid in algemene zin. Tegelijkertijd hebben de maatregelen ter bescherming van deze groep, ook sociaal maatschappelijke gevolgen voor deze groep mensen. Het risico bestaat dat zij vereenzamen, in een isolement terechtkomen en mogelijk psychosociale schade oplopen. Het is belangrijk dat in de komende periode deze groep beschermd wordt, maar dat er ook opties worden uitgewerkt zodat deze groep meer perspectief krijgt om te leven met het virus, ook als de maatregelen worden versoepeld, maar deze groep nog steeds extra kwetsbaar is.

2. Waar staan we?

De activiteiten van het MLT-team maken gebruik van de inzichten en uitkomsten van bestaande trajecten (oa departementale trajecten mbt schulden, eenzaamheid en de cie Halsema). Het MLT-team gaat dit werk niet overdoen. Over perspectief voor kwetsbare groepen na versoepeling is nog minder nagedacht.

3. Waar gaan we naartoe?

- Het inventariseren (via quick scan en via SCP) van sociaal-maatschappelijke gevolgen van de Covid-19-crisis en de aanpak daarvan, voor de groep kwetsbare personen. Deze gevolgen kunnen zich immers verschillend manifesteren voor verschillende delen in deze groep. Jongeren met gezondheidsrisico's ervaren andere sociaal-maatschappelijke gevolgen dan bijvoorbeeld ouderen. Deze inventarisatie is gereed voor bespreking in MCC op dinsdag 10 november.
- Product wordt een advies aan de acute besluitvorming met een overzicht van beleidsopties en de mogelijke sociaal-economische en maatschappelijke consequenties, alsmede gedragsaspecten ervan. Hoe zorgen we dat kwetsbare mensen zich op termijn ook weer (enigszins) kunnen begeven in het maatschappelijke verkeer? Moeten we bijvoorbeeld denken aan venstertijden voor OV en musea? Dit advies komt op 24 november aan de orde in de MCC en wordt dan vervolgens doorgeleid aan het acute gedeelte van de crisisbestrijding (NCTV/VWS) om besluitvorming voor te bereiden.

4. Betrokken bewindspersoon en departementen

Het voorstel is dat de minister van VWS verantwoordelijk is voor het MLT-team 'Perspectief voor kwetsbare groepen'. De volgende departementen nemen zitting in dit team: VWS, SZW, OCW, BZK (aangevuld met medewerking vanuit SCP (voor feitelijk materiaal, cijfers, onderzoek)).